

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistön representaatio Ylen uutisoinnissa vuonna 2021

Siru Kaikkonen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Amk-opinnäytetyö

2022

Journalismin tutkinto

Tiivistelmä

Tekijä(t)

Siru Kaikkonen

Tutkinto

Medianomi, journalismi

Raportin/Opinnäytetyön nimi

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistön representaatio Ylen uutisoinnissa vuonna 2021

Sivu- ja liitesivumäärä

23+1

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan diskurssianalyysin metodein Ylen tapaa kirjoittaa uutissisältöä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä vuonna 2021. Tarkastelun kohteena on kotimainen uutisointi, keskittyen kolmeen erilaiseen juttutyyppiin, uutiseen, henkilökuvaan ja ilmiöjuttuun. Tutkimuksen aineisto on haettu aikaväliltä 1.1.-30.11.2021 ja kokonaisuudessaan tarkasteltavia juttuja on 23 kappaletta.

Tutkimus on toteutettu laadullisen eli kvalitatiivisen diskurssianalyysin keinoin. Niiden avulla tutkimusmateriaalista on pyritty löytämään erilaisia diskursseja, joissa on toistuvuuden elementtejä useampien uutisten välillä.

Tutkimuksen pääkohdiksi muodostuvat erinäiset diskurssit, joita tarkastelun aikana on löytynyt, jotka ovat tarkemman analysoinnin ja pohdinnan päätteeksi muodostaneet isompia diskurssikokonaisuuksia. Näitä kokonaisuuksia ovat yhteiskunnantakulttuurin ongelmat, johon sisältyy muun muassa poliittiset diskurssit, valtaväestön asenteet, sisältäen esimerkiksi yhteiskuntanormien diskurssin sekä yhteiskunnan tuen ulkopuolelle jääneet, jossa syvennyttään muun muassa syrjinnän diskurssiin.

Asiasanat

Diskurssianalyysi, seksuaali- ja sukupuolivähemmistö, uutinen, media-analyysi

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tietoperusta	2
2.1	Tutkimuskysymys	2
2.2	Käsitteet	3
2.2.1	Seksuaali- ja sukupuolivähemmistö	3
2.2.2	Journalismi	3
2.2.3	Juttutyypit; uutinen, ilmiöjuttu ja henkilökuva.....	4
2.2.4	Uutisotsikko	6
3	Tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi	7
3.1	Aineiston keruun menetelmät.....	7
3.2	Diskurssianalyysi työvälineenä.....	9
4	Tulokset ja diskurssit	11
4.1	Hetero- ja cisnormatiivisen yhteiskuntakulttuurin ongelmat	13
4.2	Valtaväestön vähemmistötietoisuus ja -käsitykset	14
4.3	Yhteiskunnan ulkopuolelle jääneet.....	15
5	Pohdinta.....	17
	Lähteet	19
	Aineiston.....	21
	Liitteet.....	24
5.1.1	Liite 1. Tutkimuksen analysoidun aineiston Excel	24

1 Johdanto

Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus koskettaa meitä kaikkia. Tämä moninaisuus on osa ihmisyyttä ja väestössä varsin yleistä. Arviolta noin 5–15 prosenttia väestöstä identifioi kuuluvansa seksuaalivähemmistöön (Tilastokeskus, 2013), ja kouluterveyskyselyssä (2017) yli 5 prosenttia kertoi sukupuolekseen toisen kuin syntymässä määritellyn sukupuolen.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevat aiheet ja teemat ovat tällä hetkellä hyvin ajankohtaisia, sillä niistä uutisoidaan ja on uutisoitu 2020-luvulla enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Asenteet vähemmistöjä kohtaan muovautuvat jatkuvasti suuntaan ja toiseen, sillä monille käsite erilaisuudesta ja seksuaali- ja sukupuoli-identiteetin moninaisuudesta on vielä vierasta. Valtaväestön keskuudessa vallitsee tällä hetkellä jaottuneisuus siitä, halutaanko tätä uutta ja jo nuoremman sukupolven keskuudessa normiksi muodostunutta käsitettä ymmärtää vai ei. Vanha traditionaalinen käsitys kahdesta sukupuolesta ja perinteisistä perhemalleista ovat siis haasteen alla nykypäivän Suomessa.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskeva uutisointi on kuitenkin vielä askeleen jäljessä, vaikka kehitysaskelaita oikeaan suuntaan on muutamien vuosien varrella otettu huomasti. Sateenkaariyhteisöstä kertovaa uutisointia on harvakseltaan ja sekin voi jäädä hyvin pintapuoleiseksi, näyttäen meille lukijoille vain raapaisun suuremmasta kokonaisuudesta. Tästä syystä suuremmat yhteiskunnallisesti vaikuttavat aiheet, ongelmat ja ratkaisut jäävät helposti lukematta ja palataan takaisin ajattelumalliin ”meillä suomalaisilla on kansana kaikki hyvin”, vaikka todellisuus on pienemmissä yhteisöissä aivan jotain muuta.

Nykypäivänä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat ovat entistä tarkempia siitä, miten heistä mediamaisemassa puhutaan. Yhdenvertaisuusaktivismi on vahvaa ja mielipiteet tuodaan jopa kärkkäästikin julki. Tässä opinnäytetyössä haluan selvittää, miten suomalaisessa uutismediassa oikeasti kirjoitetaan sateenkaariyhteisöä koskevista aiheista. Pitävätkö omat henkilökohtaiset ennakkoluuloni uutisoinnista paikkaansa vai tulenko totaalisesti yllättymään?

2 Tietoperusta

Tässä luvussa tarkennan opinnäytetyöni keskeisimmät käsitteet, kerron tutkimuskysymyksiäni ja tarkennan miksi valitsin juuri tämän aiheen.

2.1 Tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön keskeisin kysymys kuuluu: miten Yle kirjoittaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevista aiheista vuonna 2021?

Aihe valikoitui suurimmalta osin oman henkilökohtaisen mielenkiinnon mukaisesti. Olen jo useamman vuoden ajan seurannut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä kertovaa uutisointia, ja itselläni oli jo entuudestaan vahvat näkemykset siitä, minkälaista kuvaa suomalainen uutismedia antaa vähemmistöistä. Tiedostin jo alusta asti, että uutisoinnissa pyörivät usein samat aiheet ja teemat, mutta jatkuvasti muuttuva mediamaisema sekä itse lukijoiden intressit ovat aiheuttaneet uutisoinnissa muutosta. Halusin siis lähteä tarkastelemaan näitä muutoksia ja sitä kautta havainnoida miten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä kirjoitetaan nykyisin.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt elävät nykyisessä yhteiskunnassa jonkinlaisessa murroksessa. Vanhempi sukupolvi elää vielä vahvasti ajassa, jolloin seksuaalisuus rajautui joko heterouden tai homouden suuntaan, ja sukupuolia oli vain kaksi. Ei ollut tai ole ymmärrystä näiden moninaisuudesta ja uuden oppiminen voi arvomaailmasta riippuen olla haastavaa. Tästä kuitenkin vastakohtana uudemmat sukupolvet ovat entistä avoimempia ja suvaitsevaisempia. Tähän on arvioitu vaikuttavan muun muassa internetin olemassaolo ja sitä kautta helpottunut tiedonhaku.

Asenteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä muovautuvat jatkuvasti parempaan suuntaan, samalla kun yhteiskunnan normit avautuvat erilaisuuden käsitteelle. EU:n perusoikeusviraston (FRA) vuonna 2020 teettämässä tutkimuksessa, kyselyyn osallistuneista suomalaisista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluneista vastaajista jopa 70 prosenttia koki asenteiden parantuneen viimeisen viiden vuoden aikana. (Oikeusministeriö, 2020.) Vaikka asenteet ovat muovautuvassa positiivisemmiksi, on silti vielä paljon tehtävää yhteiskuntamme sisällä, jotta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt tuntisivat olevansa osa valtaväestöä.

Sen lisäksi, että valitsin aiheen omien intressieni perustein, koin sen olevan myös ajankohtainen. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat nykyisin entistä näkyvämpiä ja heitä kos-

keva uutisointi on sitä myöten myös lisääntynyt. Samaisesta FRA:n tutkimuksesta (Oikeusministeriö, 2020) käy ilmi, että suomalaisista sateenkaariyhteisöön kuuluvista kyselyyn vastanneista 74 prosenttia kokee näkyvyyden sekä aktiivisemmän osallistumisen normiarkiellämässä lisäävän seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen myönteistä asemaa yhteiskunnassa. Näin ollen esimerkiksi uutismedian tuomalla kuvalla on hyvinkin tärkeä merkitys sateenkaariyhteisön yhteiskunnallisen aseman parantumisessa. Suomalaisista 69 prosenttia lukee sanomalehtiä päivittäin joko painettuna tai digitaalisena. (KMT, 2021.)

2.2 Käsitteet

Seuraavaksi avaan opinnäytetyöni aineen keruun sekä analyysin kannalta tärkeimmät käsitteet. Olen avannut seksuaali- ja sukupuolivähemmistön merkityksen ja mitä kaikkea käsite kantaa sisällään. Tämän lisäksi olen avannut itse journalismin käsitettä ja kolme erilaista journalistista juttutyyppiä, joista keräämäni ja analysoimani aineistoni pääosin koostuu. Diskursiivinen käsitteiden avaaminen tapahtuu luvussa 3.

2.2.1 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistö

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat henkilöt ovat osa valtaväestöstä, joiden seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti eroaa hetero- ja cisnormatiivisen yhteiskunnan normista. Näihin vähemmistöihin kuuluvat muun muassa henkilöt, jotka identifioivat itsensä homoiksi, lesboiksi, biseksuaaleiksi, aseksuaaleiksi, transsukupuolisiksi, intersukupuolisiksi tai muunsukupuolisiksi. Sateenkaariväestön spektri on kuitenkin laaja ja siihen kuuluu paljon muitakin kuin vaan edellä mainitut.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä käytetään myös kansainvälistä kirjainlyhennettä LGBTQ. Kirjainyhdistelmä tulee englannin kielestä ja sillä tarkoitetaan karkeasti lesbian, gay, trans ja queer / questionin. Suomen kielessä kirjainyhdistelmästä käytetään yleisemmin muotoa HLBTQ, joka on käytössä myös ruotsin kielessä. Kirjainlyhenteestä on eri versioita riippuen siitä, mihin ryhmiin halutaan viitata. (SETA, 2021.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään termejä: seksuaali- ja sukupuolivähemmistö tai sateenkaariyhteisö.

2.2.2 Journalismi

Journalismi on perinteisesti ollut yksi yhteiskuntaa koossa pitävä voima. Se auttaa turvaamaan yhteiskuntajärjestelyjä läntisissä demokratioissa ja sen tärkein tehtävä on välittää kansalaisille tietoa mahdollisimman luotettavasti ja puolueettomasti.

Journalismilla tarkoitetaan yhteiskunnallista tiedonvälitystä, joka on suunnattu suurelle yleisölle. Tarkemmin sanottuna journalismi on yksi osa joukkoviestinnän laajaa kenttää. Journalismi pyrkii puhuttelemaan kaikkia. Se toimii keskustelualustana, jossa on mahdollista ilmaista erilaisia näkemyksiä ja tuoda eri väestöryhmien äänet kuuluviin. (Jaakkola, 2019, 13–17.)

Journalistinen sisältö on ajankohtaista, faktapohjaista ja journalistin eli toimittajan tuottamaa sisältöä. Pyrkimys sisällössä on asioiden ja tapahtumien kuvaamiseen mahdollisimman todennukaisesti. Ihmisillä on oikeus tietää mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja miten asiat ovat. Faktojen pohjalta lukija ymmärtää todellisuutta ja muodosta omat mielipiteensä. Journalisti toimii tämän informaation välittäjänä ja on ennen kaikkea vastuussa lukijoilleen, kuulijoilleen ja katsojilleen.

Laadukas journalismi sisältää luotettavaa uutisointia tärkeistä ja kiinnostavista aiheista sekä muuta lukijoiden elämään liittyvää hyöty- ja viihdeaineistoa. Kaikki journalistista sisältöä tuottavat tahot ovat sitoutuneet noudattamaan Journalistin ohjeita ja Julkisen sanan neuvoston periaatteita. (Utismedian liitto, 2021 ja Julkisen sanan neuvosto, 2021.)

2.2.3 Juttutyypit; uutinen, ilmiöjuttu ja henkilökuva

Journalismin tärkeästä yhteiskunnallisesta asemasta huolimatta, se on kulutushyödyke samalla tavalla kuin esimerkiksi maito tai leipä. Journalistit eli toimittajat tarvitsevat jonkun tuotteen, jota he voivat myydä ja kuluttajat, eli lukijat ja yleisö voivat kuluttaa. Journalismia ei siis ole ilman yleisöä. (Jaakkola, 2019, 44.)

Journalismia tuodaan suuremmalle yleisölle kirjoitetun jutun muodossa. Juttumuotoja on useampia, joista yleisimpiä ovat uutinen ja ilmiö- tai ajankohtaisjuttu. Näiden kyljessä on myös suosittu henkilökuva. Jokainen näistä juttutyypeistä tuo lukijalle journalistisia periaatteita noudattaen informaatiota, joka on ajankohtaista ja perustuu faktoihin. Tämä informaation muodon välitys kuitenkin vaihtelee juttutyypeittäin.

Uutinen on journalismin kivijalka ja toimittajan keskeisin ajattelun väline. Se on myös juttutyypeistä perinteisin ja yleisin. Uutisen tärkein tehtävä on vastata kysymykseen ”mitä on tapahtunut?”. Tavoitteena on kertoa jotain uutta ja yllättävää tietoa tai jotain muuta yleisesti merkittävää jostain tapahtumasta, henkilöistä tai ilmiöistä. Jotta uutinen olisi kuitenkin validi informaation välityskeino sen on ylitettävä uutiskynnys, jonka arvioimisesta toimittaja on itse vastuussa. Uutinen ei kuitenkaan saa sisältää kirjoittajansa omia mielipiteitä, piilokannanottoja tai arvottavaa sisältöä. Sen lisäksi, että jonkin asian on ylitettävä uutiskynnys ollak-

seen relevantti aihe koko kansalle kerrottavaksi, sen on myös läpäistävä erinäisiä uutiskriteerejä. Näitä ovat muun muassa ajankohtaisuus, kulttuurinen merkitys, voimakkuus, kohderyhmä ja yllätyksellisuus. Sisällöllisesti uutinen voi koostua erilaisista mediamuodoista, kuten tekstistä, still-kuvista, liikkuvasta kuvasta (videosta) sekä ääniklipeistä. Uutissisällön kokoamisessa noudatetaan keskeisintä nyrkkisääntöä, 5M+K eli mitä, missä, milloin, miksi, miten ja kuka. (Jaakkola, 2019, 179–184.)

Ilmiö- tai ajankohtaisjuttu on perinteisestä uutisesta poiketen luonteeltaan enemmän taustoittava ja muodoltaan pidempi. Uutinen on luonteeltaan hektinen ja keskittyy enemmän yksittäisiin tapahtumiin, ja esitetään lukijoille usein erillään ja osittain irrallaan laajemmista kokonaisuuksista, joiden pohjalta tai vaikutuksesta uutiskynnyksen ylittänyt aihe tuodaan yleisön eteen. Tästä johtuen lukijalle voi jäädä epäselvyyksiä, sillä taustalla toimivat tekijät jäävät nopeasti huomioimatta. Usein uutinen kuitenkin kaipaa taustatietoja, tulkintoja ja selityksiä. Ilmiöjutun pohjimmainen tarkoitus on nostaa näitä taustalla toimivia prosesseja, suuntauksia ja virtauksia pinnalle, jotta ne eivät huku suuremman uutisvirran alle. Ilmiöjutun aiheen valinta ja siihen syvällisempi perehtyminen on toimittajan vastuulla, jolloin itse jutussa kuullaan enemmän toimittajan omaa ääntä verrattaessa perinteiseen uutiseen. Ilmiöjutun kaltaisen suuremman juttukokonaisuuden laatiminen vaatii myös kirjoittajalta uuden näkökulman tai käsittelytavan löytämistä. Näkökulma voi olla suppea (yhden kokijan näkökulma) tai laaja (viranomaisen näkökulma), mutta useammin mennään välimallilla, jossa kuullaan useampi osapuoli. Vakiintunut muoto on tehdä pää- ja kainalojutun kokonaisuus, josta toinen keskittyy järjestelmätason asiaan ja toinen piirtää kuvaa tavallisen henkilön kokemuksesta. (Jaakkola, 2019, 192–194.)

Henkilökuvalla taas tarkoitetaan juttutyyppiä, jossa ihminen on pääaihe. Sen tarkoituksena on antaa lukijalle jonkinlainen käsitys tai kosketuspinta henkilökuvan kohteeseen. Useimmiten henkilökuvaa tehdään tunnetuista, julkisuudessa esillä olleista henkilöistä kuten esimerkiksi poliitikoista, näyttelijöistä, muusikoista, urheilijoista tai taiteilijoista. Kohde voi olla myös henkilö, joka on julkisuuden ulkopuolella, mutta niissä tapauksissa tässä henkilössä tulee olla jokin piirre tai ominaisuus, joka on yleisöä kiinnostava. Niitä voivat olla esimerkiksi jokin erikoinen taito tai sairaus. Henkilökuvan luonne on intiimi, mutta sen on oltava samalla myös ajankohtainen ja kiinnostava. Toimittaja voi viettää huomattavan paljon aikaa kohteen kanssa, sillä toimittajan kohteesta tekemät havainnot ovat iso osa henkilökuvan sisältöä ja sekoittuvat itse haastattelutilanteesta tulevan ja muualta saadun informaation kanssa. Henkilökuvaa tehdään yhdessä kohteen kanssa, jotta kohde pääsee itse ääneen ja monesti se toimii myös kohteelle jonkinlaisena markkinoinnin työkaluna, joten kohde pyritään esittämään positiivisessa valossa. (Jaakkola, 2019, 211–213 ja Uutismedian liitto 2021, opetusmateriaali: juttutyypit.fi.)

2.2.4 Uutisotsikko

Uutisen otsikko tiivistää jutun tärkeimmän ja keskeisimmän asian mahdollisimman kiinnostavassa muodossa. Sen ei tarvitse avata koko uutisen sisältöä, mutta sen on kerrottava lukijalle mitä aihetta itse juttu käsittelee ja miksi uutinen on lukemisen arvoinen. (Aalto-yliopisto, 2019/2021.)

Uutisotsikon pääsääntöinen tehtävä on herättää lukijan mielenkiintoa. Hyvä uutisotsikko sulautuu informatiivisuuden ja ilmaisullisuuden välimaastoon, se kertoo olennaisen tiedon aiheesta ja houkuttaa niin aiheesta kiinnostunutta lukijaa, kuin sellaista lukijaa, joka ei normaalisti seuraisi kyseisen aiheen uutisointia.

Otsikointia on muodollisesti erilaisia ja se on hyvin vahvasti riippuvainen kirjoitetun jutun tyypistä ja muusta sisällöstä. Uutisen lopullinen otsikko yleensä hahmottuu vasta kun jutun kokonaisuus on selvä, otsikko on uutisen rakenteessa se, joka muuttaa useimmiten muotoaan. Valtamediassa uutinen esiintyy aina otsikkonsa varassa ja uutista tehdessä yleisin otsikon malli on pääotsikko. (Jaakkola, 2019, 130–131.)

3 Tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi

Opinnäytetyössäni hyödynnän diskurssianalyysin keinoja, analysoiden tarkastelun kohteena olevien uutismedioiden tapaa kirjoittaa journalistista sisältöään, joka koskee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ja heille tärkeitä aiheista ja teemoista. Tutkimuskysymykseni ”miten Yle kirjoittaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevista aiheista vuonna 2021?” on tiukasti kytköksissä kirjoitetun viestinnän merkityksessä, jonka vuoksi diskurssianalyysin menetelmä on melkein automaattinen.

Tämä opinnäytetyö on myös kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa kerättyä informaatiota pyritään kuvailemaan mittaamisen suhteen niin kuin kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa. Tällaista informaatiota ovat esimerkiksi mielikuvat, mielipiteet ja näkökulmat. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan jotain aihetta syvemmin, jotta saataisi selville ihmisten motivaatioita, ajattelutapoja ja asenteita eli yritetään ymmärtää tutkittavaa ilmiötä.

Tässä luvussa avaan diskurssianalyysin merkitystä osana omaa opinnäytetyötäni, selvennän miksi valitsin juuri tämän tutkimusmenetelmän ja miten hyödynnän menetelmän metodeja tietoperustani keruussa sekä analyysissä.

3.1 Aineiston keruun menetelmät

Tätä opinnäytetyötäni varten lähdin keräämään aineistoani hyödyntäen internetin ihmeellistä maailmaa. Uutisten melkein päivittäinen lukeminen kuuluu omiin arkirutiineihini, joten minulla oli jo alkumetreillä hyvä käsitys siitä, mistä uutismedioista lähdän uutisaineistoani keräämään saadakseni mahdollisimman laajan ja kattavan otannan.

Alkuperäisenä ajatuksenani oli yrittää hahmottaa minkälaista kuvaa uutismediat maalaavat uutisoinnillaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä omille lukijoilleen, mutta tajusin hyvin nopeasti kysymyksen olevan liian avara, ja tätä kautta lopputuloksen saamisesta olisi tullut työlästä. Tarkoituksena oli hakea uutisaineistoa kolmesta eri lähteestä aikaväliltä 1.2.-30.11.2021 keskittyen kaikenlaiseen uutisointiin, niin kotimaiseen kuin ulkomaalaisiin sekä ottaa mukaan uutisten kommenttikenttä, jotta tosiaan olisin saanut näkemystä siitä, miten lukijat reagoivat uutisiin.

Analyysiini käyttämän aineiston keruumenetelmä rajautui prosessin aikana useampaan otteeseen, muovaten myös tutkimuskysymystäni sekä rajaten uutislähteideni määrää, mutta jokaisen muutoksen myötä tämän opinnäytetyön kokonaiskuva alkoi hahmottumaan aina

paremmin mielessäni. Alkuperäinen idea osoittautui osittain liiankin kunnianhimoiseksi, jolloin tutkimukseen olisi helpostikin voinut kuluttaa huomattavasti enemmän aikaa kuin opinäytetyöhön varattu työmäärä vaatii. Näillä perusteilla päätin lopulta keskittyä vain yhteen uutismediaan, jotta saisin mahdollisimman tarkan aineiston ja lopputulokset. Tämän lisäksi rajasin tarjottua uutisisällön määrää saadakseni mahdollisimman selkeän kuvan diskursseista.

Alun perin tarkoitus oli keskittyä kaikkeen tarjottuun sisältöön, joka sittemmin rajautui tiettyihin tekstillisiin juttutyyppeihin rajaten pois video- ja audiosisällön. Tähän päätökseen tulin, kun panin merkille, että uutiset, ilmiöjutut ja henkilökuvat käsittelevät sateenkaariyhteisön arjen haasteita yhteiskunnassa paljon paremmin kuin esimerkiksi jokin yksittäinen pikku-uutinen, joka toisi esille vain murto-osan isommista kokonaisuuksista. Pois rajautuivat tämän kautta myös paikallis- ja paikkakuntauutiset. Kolumnit ja mielipidekirjoitukset rajautuivat tutkimukseni ulkopuolelle ei-journalistisin periaattein tuotetun sisällön perusteiden. Juttujen kommenttikenttien analyysi jäi lopulta pois samaisista syistä.

Lopulta aineiston keruukriteereiksi hahmottuivat seuraavat:

- Jutun on löydyttävä aikaväliltä 1.1.-30.11.2021
- Jutun on tultava Yleltä
- Jutun on löydyttävä uutismedian hakukoneesta sanalla ”seksuaalivähemmistö”
- Jutun on oltava kotimaahan keskittyvää uutisointia
- Jutun oltava journalistin tuottamaa tekstisisältöä
- Jutun tulee käsitellä sateenkaariyhteisöä koskevia aiheita, teemoja ja/tai ilmiöitä
- Analysoitavat juttutyypit: uutinen, henkilökuva tai ilmiöjuttu

Käydessäni läpi mahdollisia aineistokeruun keinoja, nopeasti tuli selväksi yleinen aineistonkoontitapa sekä metodit aineiston löytymiselle. Keskityin pääsääntöisesti Ylen verkkojulkaisuihin ja käytin apunani Ylen tarjoamaa sisällönhakukoneistoa käyttäen hakusanaa ”seksuaalivähemmistö”, samalla navigoiden tarjontaa läpi asettamieni kriteerien varjolla. Koska hakukoneisto ei osannut ihan täysin rajata sisältöä kriteerieni perusteiden, jouduin paljolti luottamaan uutisotsikoihin ja Ylen asettamien yläteemoihin, jotta löysin etsimäni. Avaan otsikoiden ja hakusanan merkitystä vielä enemmän luvussa 5. Hyödylliseksi työkaluksi osoittautui myös Googlen tarjoama Sheets, joka muistuttaa toiminnallisuudeltaan hyvin paljon Microsoftin Excel-ohjelmistoa. Sheets-palveluun keräsin keskeisimmät tiedot lukemistani jutusta, kuten linkit, otsikot, päivämäärät ja lyhyet havaintomuistiinpanot. Näistä oli jälkikäessä paljolti hyötyä tutkimukseni lopputulosten sekä pohdinnan koonnissa.

Kokonaisuudessaan tähän opinnäytetyötutkimukseen Yleltä löytyi kriteereihini sopivaa juttusisältöä 23:n kappaleen verran, jotka olen kaikki ottanut huomioon tässä opinnäytetyössä.

3.2 Diskurssianalyysi työvälineenä

Diskurssitutkimus on monitieteellinen, jatkuvasti kehittyvä ja liikkeessä oleva tieteenala, joka tarkastelee kielenkäytön ja sosiaalisen toiminnan välistä suhdetta. (Pietikäinen ja Mäntynen 2019, 9.) Sanalla diskurssi tarkoitetaan kirjoitettua tai puhuttua viestintää, jolla on sosiaalinen ja vuorovaikutuksellinen konstruktio. (Saarainen-Kauppinen ja Puusniekka, 2016) Diskurssilla on myös kielitieteellinen määritelmä, lauseen ja virkkeen laajempi kokonaisuus, jolla on sosiaalinen ulottuvuus. (Fairclough, 1997.) Diskurssianalyysillä taas tarkoitetaan kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta toteutetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. (Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, 2016.)

Eero Suonilan (2016) mukaan diskurssianalyysissä kiinnostus nimenomaan kohdistuu pohjimiseen siitä, miten kieltä käyttävä taho tekee ilmaisullaan asiat ymmärretyiksi. Kielellä on suuri merkitys siinä, miten ihminen rakentavat omaa maailmankuvaansa sekä ymmärtää todellisuutta ympärillään. Kieli on vuosituhansien ajan toiminut tiedon välityksen tärkeimpänä työkaluna, oli se sitten puhuttua tai kirjoitettua. Pietikäisen ja Mäntynen (2019, 14) mukaan kielen rooli on tiedon rakentaminen, suhteiden solmiminen, käytänteiden muuttaminen ja vallankäyttö.

Lähtiessäni analysoimaan keräämäni aineistoa diskurssianalyysin metodein, oli tärkeää kiinnittää huomiota jutuissa käytettyihin kieliasuihin, valtaväestölle tutuiksi tulleisiin manee-reihin ja luotettaviin kieli-ilmaisuihin, joita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä enimmäkseen käytetään. Halusin myös kiinnittää huomiota stereotyyppisten mielikuvien herättelyyn ja sitä kautta kommunikointiin valtaväestön ymmärryksen ja vähemmistöjen ”normalisoinnin” puolesta. Kiinnitin huomiota eritoten toistuviin kaavoihin, jotka ovat tuttua niin sanotussa homokulttuurissa. Näitä olivat esimerkiksi kaapista ulostulotarinat, mielenterveysongelmat, oman seksuaalisuuden tai sukupuolen kokemukset ja tietysti puhutuimmat aiheet. Nämä kaavat lopulta muodostivat tutkimukseni diskurssit.

Tässä opinnäytetyössä diskurssianalyysi on siis toimivin ja käytännöllisin lähestymistapa, sillä kielenkäytöllä on olennainen rooli siinä, miten Yle viestii julkaistulla journalistisella sisällöllä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille tärkeitä asioita muulle väestölle. Samalla se on tärkeää myös siinä, miten muu valtaväestö ymmärtää nämä asiat. Yksilön maailmankuva rakentuu opitun ja perityn kielen kautta. (Janne Saarijärvi, Helsingin Yliopiston Yliopisto-lehti, 2015.) Tämän lisäksi puhutulla ja kirjoitetulla kielellä välitetään tietoa ja se auttaa ilmaisemaan asioita niin konkreettisesti kuin abstraktistikin. Kieli on tärkeää kerronnan myös ajattelussa. Sen avulla voidaan esimerkiksi käsitellä tunteita, muistella menneitä ja suunnit-

tella tulevaa tai esittää kysymyksiä ja saada vastauksia. Kielen monipuolisen käytön ihminen oppii kommunikoiden muiden kanssa. Kommunikaation taidot kehittyvät läpi elämän. (Kehitysvammaliitto, Papunet, 2022.)

4 Tulokset ja diskurssit

Vuoden 2021 näkyvimvät uutisaiheet koskien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä pyörivät suuresti isojen yhteiskuntakysymysten ympärillä. Suurimmat, selkeät uutisaiheet muodostuivat vuonna 2021 käynnissä olleen ja edelleenkin vuonna 2022 käsittelyssä olevan translakimuutoksen ja Pride-yhteisön ympärille. Muuten uutisointi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä oli vahvasti henkilö tai kokijapainotteisia. Tällä tarkoitan, että usein uutisen aihe tai teema yhdistetään tiukasti jonkun henkilön ympärille, vaikkei kyseessä aina ollutkaan esimerkiksi henkilökuva. Useimmissa tapauksissa sateenkaariyhteisöön kuulumisen ei ollut jutun narratiivi, joka osoittautui positiiviseksi yllätykseksi.

Tutkimuksessani mukana oli kaiken kaikkiaan 23 uutisjuttua. Nämä jutut jakautuivat tutkimukseni aikajaksolla 1.1.-31.11.2021 seuraavasti:

tammi-helmi 2	maalis-huhti 5	touko-kesä 0	heinä-elo 8	syys-loka 6	marras 2
---------------	----------------	--------------	-------------	-------------	----------

Taulukko 1. Kuukausittainen uutisten määrän jakautuminen.

Heinä-elokuulle ajoittuva uutisoinnin paljous ei itseäni yllättänyt mitenkään. Normista poiketen vuonna 2021 joka vuotista Pride-viikkoa juhlittiin Suomessa vallitsevan koronapandemian vuoksi 28.6.-4.7.2021. Kansainvälisesti Pride-kuukautta juhlitaan kesäkuussa ja tämä Pride-viikko on koko kuukauden loppuhuipentumana tunnettu tapahtuma, jolloin myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskeva uutisointi normaalistakin lisääntyy. Touko-kesäkuustakin löytyi aiheeseen liittyvää uutisointia, nämä kyseiset uutiset eivät kuitenkaan olleet minun tutkimuskriteerieni mukaisia, joten ne eivät sisällyneet analyysiini.

Analyysini kohteina olleet kolme erillistä juttutyyppiä jakautuivat seuraavasti:

uutinen 10	henkilökuva 6	ilmiö 7
------------	---------------	---------

Taulukko 2. Juttutyypin jakauma.

Ylen tuntien sisällöntuottajana, uutisten määrä juttutyypeissä oli odotettavaa. Lopputulos henkilökuviissa ja ilmiöjutuissa oli mielestäni enemmän mielenkiintoisempaa. Syy tähän on, tulee ilmi Ylen tavasta uutisoida sateenkaarivähemmistön aiheista. Henkilöt etusijalla, jotta saadaan luotua konkretiaa ja valtaväestölle löytyy samaistumapintaa.

Halusin tutkimuksessani kiinnittää myös huomiota juttujen toimittaneen oletettuun sukupuoleen. Sukupuolesta ei ole täyttä varmuutta, koska en tuntenut kirjoittajia henkilökohtaisesti ja sukupuoli oletuksen tein täysin nimen perusten. Juttujen toimittajia oli yhteensä 26, joista naistoimittajia oli 20 ja miestoimittajia 6. Muutamassa jutussa oli enemmän kuin vain yksi

toimittaja mukana, jonka vuoksi määrä ylittää tutkimuksessa mukana olleiden uutisten määrän.

Tutkimukseni aikana huomasin juttujen sisältävän useampia erilaisia diskursseja, joihin myös nämä suurimmat uutisaiheet kuuluivat. Kokonaisuudessaan näitä erilaisia diskursseja matkan varrelta hahmottui 16.

diskurssit:	17
yhteiskuntanormit	10
rakenneongelmat	13
politiikka	4
sukupuolinen tasa-arvo	1
aktivismi	4
häpeä	3
syrjintä	5
mielenterveysongelmat	2
seksuaalinen suuntautuminen	2
sukupuoli-identiteetti	4
vihamielisyys	5
lakiuudistus	5
tietämättömyys	2
suvaitsevaisuus	3
yhteisöllisyys	1
yhdenvertaisuus	2

Taulukko 3. Tutkimuksessa havaitut diskurssit.

Oheiseen taulukkoon on merkitty määrällisesti kaikki diskurssien ilmentymät. Havaitsin näiden 16:sta diskurssin joukosta nopeasti yhteneväisyyksiä yleisen teeman suhteen, joten päätin koostaa tutkimustulokseni kolmen isomman diskurssiteeman ympärille. Taulukossa nämä isommat diskurssien kokonaisuudet ovat eritelty värikoodein seuraavasti:

- Punainen edustaa yhteiskuntakulttuurillisia ongelmia
- Keltainen edustaa valtaväestön asenteita
- Sininen edustaa yhteiskunnan tuen ulkopuolelle jääneitä

Seuraavassa luettelen nämä kolme diskurssiteemaa, ja selvennän niiden avulla tarkemmin tekemäni tutkimuslöydöt siitä, miten Yle on kirjoittanut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevista aiheista vuonna 2021. Muita tutkimuksen tuloksia avaan luvussa 6.

4.1 Hetero- ja cisnormatiivisen yhteiskuntakulttuurin ongelmat

Yhteiskunnallinen rakennekritiikki oli kaikista tutkimukseni aikana löytyneistä diskursseista laajin, kattaen kokonaisuudessaan 13:sta juttua. Käsitteellä yhteiskuntarakenne tarkoitan omaan suomalaisen yhteiskuntamme pohjalle porautuneita toiminta- ja ajatusmalleja, jotka ovat pitkälti määrittäneet sitä, miten yhteiskuntamme toimii niin arjessa kuin juhlassa institutiona ja yhteisönä. Tästä syystä tähän diskurssikokonaisuuteen kuuluvat mukaan myös vahvasti poliittiset diskurssit, aktivismin diskurssit sekä Suomen lakia koskevat diskurssit. Vaikkakin diskurssien määrän (taulukko 3: diskursseja yhteensä 4) mukaisesti tämä diskurssikokonaisuus on havainnoimastani kolmesta suuremmasta kokonaisuudesta pienin, se kattaa sisälleen koko tutkimukseni pääteeman, joka ulottuu myös kahteen muuhun diskurssikokonaisuuteen.

Melkein jokainen tutkimukseeni kuulunut uutinen sisälsi yhteiskuntarakenteellisten ongelmien esille tuontia, avointa kritiikkiä esiintyi vain muutamassa. Usein tämä avoin kritisointi tuli jonkin kiperän, poliittisen päätöksen teon yhteyteen. Tätä esiintyi esimerkiksi sateenkaariyhteisöä koskevissa kansalaisaloitteista kertovissa uutisissa.

”Hallituskautta on nyt pari vuotta mennyt, eikä mitään ole oikein tapahtunut. [...] Tulin vain siihen tulokseen, ettei tämä asia taida edetä ilman kansalaisaloitetta.” (Petri Jussila, Koivistoinen, Yle 2021.)

”Vahvasti tulee se olo, että poliittinen järjestelmä ei ole kansalaisten toiveiden tasolla. [...] Harvassa ovat ne tilanteet, joissa muutos olisi lähtenyt päättäjistä. Enimmäkseen siinä on kyse ihmisten omasta toiminnasta. Koko sateenkaari-liike on lähtenyt siitä, että meidän on ollut pakko ajaa omia oikeuksiamme.” (Sakris Kupila, Mäkinen, Yle 2021.)

Rakenneongelmien diskurssi ei kuitenkaan aina loistanut suoriltaan haastateltavien kommentissa tai leipätekstissä, se tuli usein enemmän esille muiden yhteiskuntailmiöiden ohella. Jos jutussa puhuttiin jostain pienemmästä ongelmasta, ohella tuli ilmi, että nämä ilmiöt ovat syy-seuraus-suhteessa johonkin isompaan yhteiskunnalliseen ongelmaan. Esimerkiksi sateenkaarinuorten mielenterveysongelmia yhdistettiin usein yhteiskunnan kantavien pilarien puutteellisuuteen, kuten terveydenhuoltoon, jonka vajavuus on tulosta siitä, etteivät päättäjät olleet suhteuttaneet resurssejaan oikein. Rakenteelliset ongelmat tulivat uutisoinnissa ilmi niin sanottujen dominoefektien kautta.

Sen lisäksi, että yhteiskunnan rakenteellisia ongelmia sateenkaariyhteisön silmin tuotiin esille, nivoutuivat ne suurilta osin yhteen poliittisten päätösten kanssa. Poliittiset aiheet olivat tutkimukseni tuloksissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille selkeä kipukohta. Vuoden suurimmat uutisaiheetkin pyörivät niiden ympärillä ja tämä on selkeää tulosta siitä, että sateenkaariyhteisöjä koskevassa lainsäädännössä on yhteisön katseen alla jotain viallaan.

4.2 Valtaväestön vähemmistötietoisuus ja -käsitykset

Tässä seuraavassa diskurssien kokonaisuudessa korostuvat parhaiten Ylen ilmaisunmalli, jolla he jakavat informaatiota lukijoilleen. Vähemmistöt eivät mene turhaan nimeltään ”vähemmistö”, sillä vähemmistöön kuuluvat ihmiset ovat murto-osa muusta valtaväestöstä. Tämä ei kuitenkaan vähennä heidän arvoaan tai tilaansa nykypäivän suomalaisessa yhteiskunnassa. Hyvin usein kuitenkin törmää siihen, etteivät valtaväestön edustajat välttämättä ymmärrä tai koe asioita samalla tavalla kuin vähemmistön edustaja, ja monesti vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden asioita tuodaan erittäin marginaalisesti esille, jotta ne eivät hukkuisi valtaväestöä koskevan uutisoinnin jalkoihin.

Tutkimuksessani esille tulleista diskursseista toiseksi suurin oli yhteiskuntanormien diskurssi. Tämä käsite sisällyttää yhden kattotermin alle muun muassa, tasa-arvon aseman suomalaisessa yhteiskunnassa, perinteiset sukupuoliroolit sekä arvot ja yleisen käsityksen siitä mikä on valtaväestön silmissä normaalia tai itsestään selvää. Useampi uutinen, joka kuului mukaan yhteiskuntanormin diskurssiin, käsitteli melkein käsikädessä suvaitsevaisuuden, yhdenvertaisuuden, tietämättömyyden tai sukupuolisen tasa-arvon diskurssia.

Yksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen murhe on valtaväestön yleinen tietämättömyys heistä ja heidän kulttuuristaan, etenkin nykypäivänä, jolloin suurin osa on varmasti altistunut sateenkaarisanastolle jossain määrin ja samalla myös pienelle kouralliselle queer-historialle.

Jotta homokulttuuria voi ymmärtää, täytyy mennä ajassa taaksepäin. (Ristmeri, Yle 2021)

Kaikkien tutkimukseeni sisällyttämien uutisten käyttämä sateenkaaritermistö oli tuotu esille oikeaoppisesti ja vilahduksia sateenkaarivalistuksesta löytyi sieltä täältä. Tämä termistö on kuitenkin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ja valtaväestön kohtaamisen kulmakivi. Monet sateenkaariyhteisöön kuuluva ei välttämättä tarvitse tai välitä tästä sanastosta henkilökohtaisesti, mutta se on kriittinen työkalu valtaväestön ymmärryksen kannalta. Kun asioilla on nimi, yhdenvertaisuus ja suvaitsevaisuus nostavat päätään ja lähestyminen voi helpottua.

Tällä liian kädestä pitävällä ilmaisulla voi myös olla haittavaikutuksensa. Kun samaiseen termistöön ja liian rautalangasta väännettyyn sisältöön törmää useampaan otteeseen, osalle valtaväestöstä syntyi hylkimisreaktio. ”Homouutisten” jatkuva tuputtaminen tuntui pakottamiselta ja voi herätä kysymys siitä että, miksi näistä asioista edes uutisoidaan kun ”Suomi on niin tasa-arvoinen maa”. Tällöin törmäsin uutisoinnissa vastareaktionä voivottelun kulttuuriin. Kun yritettiin kohdata jokin ongelma, siihen suhtauduttiin kevyemmin esittäen vain ongelman perussisältö, ilman mitään minkäänlaista ratkaisukeskeisyyttä.

4.3 Yhteiskunnan ulkopuolelle jääneet

Opinnäytetyössäni esille tullut suurin diskurssikokonaisuus (taulukko 3: diskursseja 7) käsittelee itse seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen omia kokemuksia osana yhteiskuntaa, jossa he elävät. Näkyvimvät uutisaiheet pyörivät sateenkaariyhteisössä henkilökohtaisesti. Tutkimuksessani kävi ilmi, että vaikka esimerkiksi mielenterveyteen liittyvistä aiheista ei suoranaisesti kirjoitettu paljoa (taulukko 3: diskurssien ilmentymiä 2), se oli hyvin vahva teema. Tämä nivoutuu vahvasti yhteen yhteiskuntarakeinteisiin ja -normeihin, sillä mielenterveysongelmat ovat usein valtaväestön negatiivisen kohtaamisen summa.

Se miten sateenkaariyhteisö näkyy valtaväestön edessä, perustuu täysin ennakkoluuloihin ja vierastamiseen. Monissa uutisissa tuli esille, että vaikka yhteiskuntaympäristö on hyväksyvämpää ja avoimempaa erilaisuutta kohtaan enemmän kuin koskaan aikaisemmin, asiat eivät kuitenkaan vielä ole sillä mallilla mitä itse seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt toivoisivat sen olevan. Yhdenvertaisuus ja suvaitsevaisuus ovat nousussa, silti sateenkaariyhteisö kohtaa melkein päivittäin kiusaamista, syrjintää tai vihamielisyyttä.

Homot kokevat Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan muun muassa rakenteellista syrjintää ja epäasiallista kohtelua arjessa, kuten koulukiusaamista, loukkaavien vitsien kertomista tai vaikka syrjintää vuokra-asuntoa hakiessa. (Ristmeri, Yle 2021.)

Valtakunnansyyttäjän mukaan lausumat ovat homoseksuaaleja halventavia ja syrjiviä ja kannanotot loukkaavat homoseksuaalien yhdenvertaisuutta ja ihmisarvoa. (Kuukkanen, Santaharju, Yle 2021.)

Valtaväestö ei kuitenkaan ole täysin yksissään syyllinen. Muutamasta uutisesta tuli ilmi myös yhteisöjen sisällä tapahtuva syrjintä, joka voi ajaa syrjintää kokevan henkilön kokonaan yhteiskunta-struktuurin ulkopuolelle.

”Se johtaa moninkertaiseen syrjintään sekä yhteisöiden ulkopuolella että niiden sisällä esimerkiksi, kun seksuaalinen suuntautuminen kohtaa uskonnon, jossa ei hyväksytä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä”, Lemke sanoo.

Painotusta löytyi myös sukupuolten tasapuolisuuden aspektilta. Uutisoinnissa törmää useammin miespuolisten sateenkaariyhteisön edustajiin. Monet miesoletetut tulivat vapaammin esille ja kohtasivat omia haasteitaan nenä nenää vasten. He puhuvat uutisoinnissa avoimemmin homoseksuaalisuuteen liittyvästä häpeästään, mielenterveydellisistä vaikeuksistaan ja kaapista ulostulokokemuksistaan.

Serkkupoika oli hänen ensimmäinen ihastuksensa. Tunteelle ei löytynyt sanoja. Vaikkei leikki-ikäinen Nissinen tietenkään vielä tiennyt, mitä homoseksuaalisuus tarkoitti, hän ymmärsi heti, ettei tunteista voinut puhua kenellekään. (Kokkonen, Yle 2021.)

”Olin itse itseni suurin este siinä, etten ole puhunut tästä aiemmin. Minun on ollut vaikeaa hyväksyä, että olenkin sellainen, mistä minua on vuosia haukuttu.” Ystävilleen hän on ollut melko avoin, mutta isälleen hän uskalsi kertoa vasta viime jouluna. (Alapirtti, Yle 2021.)

Olen itse ymmärtänyt tämän ilmiön ilmentymän tulevan kaukaa historiasta, sillä homomiehet ovat jo vuosikymmenten ajan kokeneet erilaista yhdenvertaisuutta verrattuna homonaisiin. Tämä polveutuu puhtaasti seksismistä. Nainen on kautta aikojen ollut miehen omaisuutta ja seksuaalisten halujen kohde. Naisia on seksualisoitu ja kahden naisen välinen suhde on nähty ja koettu heteromiesten fantasiana. Tämä on johtanut siihen, ettei naispareja usein oteta vakavissaan. Mitä tulee sitten homomiesten kokemaan häpeään, se pulppuaa normeista, joissa toivotetaan, etteivät miehet saa olla herkkiä. Pitää olla vahva eikä tunteitaan saa näyttää.

5 Pohdinta

Koko opinnäytetyöni kokonaisuutta katsoen, koen oppineeni paljon uusia ilmentymiä suomalaisesta valtamedian tavasta tuoda marginaalisia uutisaiheita oman lukijakuntansa tietoisuuteen. Yle on uutismedian valtion omistama ja sen neutraaliuden aspekti ajoittain jopa haastavissakin aiheissa tuli itselle nopeasti tutuksi. Tämän opinnäytetyön päätteeksi koen saaneeni jonkinlaista käsitystä siitä, minkälaisella sapluunalla Yle laatii uutisointia koskien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. Lähestymistapa näihin aiheisiin on hyvin samankaltainen kuin heidän muussakin uutisoinnissa. Ylen uutisointi noudattaa journalismin periaatteita, sen hoitaa perusteellisesti taustatyönsä tekemisen ja harvemmin tekee asiavirheitä. Kielenkäytön puolesta Yle on selkeä, kunnioittava ja selvästi kotiläksynsä tehnyt sateenkaarisanaston suhteen. Yle luottaa paljon konkretiaan ja näillä ilmaisun keinoilla hakee samaistumapintaa, ymmärrystä sekä valistusta. Kokonaisuutena Yle on mielestäni luotettava uutislähde.

Tutkimukseni tuloksista itseäni yllättivät eniten juttujen aihepiirit. Kun vuosien varrella olen lukenut uutisointia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä, vastaan on tullut enimmäkseen mielenterveyteen liittyvää uutisointia etenkin sateenkaarinuorison keskuudessa. Tässä tutkimuksessa mielenterveys diskurssi esiintyi kattoteemana vain kahteen otteeseen. Toki mielenterveys asioita ovat myös häpeän ja syrjinnän diskurssit, mutta niiden vaikutuksista puhuttiin harvemmin. Se jäin enemmän rivien välistä selviävän ilmaisun taakse. Se miten taas tuotiin enemmän esille yhteiskuntakulttuurin asioita, oli jo itselle melkein pä itsestään selvää. Sateenkaariyhteisöllä on tämänhetkisessä yhteikuntastruktuurissa varsin heikko asema ja näihin epäkohtiin kohdistuva valo on ainoastaan vain paikkaansa pitävää. Vähemmistöt ovat kauttaaltaan valtaväestöön verrattuna vähemmän etuoikeutettuja ja pääsevät harvoin parrasvaloihin.

Sain ilokseni huomata, että kaikissa tutkimuksessani mukana olleissa jutuissa sateenkaaritermistö oli paikkaansa pitävää ja useampi valtaväestölle uusi termi oli avattu auki joko itse leipätekstissä tai jossain faktaboksissa. Olin alkuun tästä hyvin skeptinen, sillä olen huomannut, ettei termistö ole vuosien varrella aina osunut uutisoinnissa kohdilleen ja uutismediat ovat joutuneet tekemään erinäisiä oikaisuja ja korjauksia kirjoituksiinsa. Tietämättömyyden diskurssi jäin tutkimukseni tuloksissa vähemmälle kuin mitä oletin, mutta se johtuu täysin siitä, niin sanottu valtaväestön kouluttamisen aspekti on osa melkein jokaista vähemmistöä koskevaa uutisointia. Tämä johtopäätös tulee myös esiin uutisoinnin kieli- asuissa. Mielestäni monet analyysini kohdejutuista oli kirjoitettu hyvin hetero- ja cisnormittivisesti. Se voi olla yleisen seksuaali- ja sukupuolivähemmistön representaation puute toimittajien joukossa. Siitä on kuitenkin vaikeaa tehdä johtopäätöstä, sillä toimittajien seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetin määritelmä ei tule missään näkyvästi

esille. Voi olla, että uutisoinnin kirjoitustyyli olisi aivan erilainen, jos sitä kirjoittaisi itse vähemmistöön kuuluva ja siihen törmää useammin monissa kolumneissa tai mielipidekirjoituksissa. Kieliasuissa oli ainoastaan muutoksia toimittajan oteletun sukupuolen perusteina, mikä ilmeni siinä, että naispuoleiset toimittajat lähestyivät uutisaiheita enemmän tunnepohjalta, kun taas miespuoleiset toimittajat kiinnittivät enemmän huomiota faktoihin ja menivät nopeammin suoraan asiaan ilman mitään sen korullisempaa ilmaisumuotoa. Kaikkiaan tietämättömyyden diskurssi tuntui juttuja luettaessa siis suuremmalta merkitykselliseltä kuin mitä se loppupeleissä paperilla numeroina sitten oli.

Tutkimukseni aikana törmäsin muutamaan pieneen kompastuskiveen, jotka vaativat minulta enemmän luovaa ajattelua ja ongelmanratkaisun taitoja. Esimerkkinä tutkimukseni alkuvaiheissa tapa, jolla etsin itselleni aineistoa ammensi keinoja rajata aiheitani. Olisin halunnut keskittyä enemmän kansainväliseen uutisointiin aiheesta, mutta totesin lopulta kakun palan olevan itselle liian suuri kun ”seksuaalivähemmistö” -hakusanan alta löytyi satoja uutisia. Piti siis vielä tarkentaa, jolloin päädyin keskittymään kotimaiseen uutisointiin. Toinen käytännön asia, jonka tärkeyttä en aluksi huomannut oli juttujen otsikointi. Ylen hakukoneisto antaa hyvää osviittaa siihen mitä etsit, mutta koska käyttämäni hakusanan alta löytyi kaikkea uutisointia liittyen aiheeseen, minun oli pakostakin navigoitava uutisotsikon perusteina läpi hyvin paljonkin uutisia. Suurilta osin otsikointi helpotti aineiston hakuani suuresti mutta toisinaan se ohjasi minut aivan muiden aiheiden maisemiin, varsinkin silloin, jos otsikko ei antanut heti ymmärtää mistä on oikeasti kyse.

Opin paljon omasta työskentelyrytmistäni ja tavastani suhtautua uutisointiin, joka koskettaa itseä hyvinkin läheltä. Oma kriittisyyteni nosti monesti päätään ja huomasin ajoittain olevani liiankin pikkutarkka ja kiinnitin huomiota asioihin, joilla ei ollut tutkimukseni päämäärää ajatellen tärkeitä. Jos voisin nyt jälkeinpäin tehdä jotain toisin, keskittyisin enemmän alusta saakka paljon rajatumpaan tutkimuskysymykseen. Alkuperäinen ideani oli hyvinkin kunnianhimoinen ottaen huomioon opinnäytetyöhön vaadittavan työmäärän. Toisaalta loppua kohden vastaan tulleet oivallukset ja uudet lähestymistavat toivat työskentelyyni lisää puhuttia.

Tästä opinnäytetyön aiheesta voisi tehdä melkeinpä koko loppuelämänsä projektin, kirjoittaa kirjan tai tehdä monia erilaisia jatkotutkimuksia. Ehkä se siis onkin tämän tekemäni työn lopullinen tavoite ja onnistumisen kokemus. Tämä antaa loistavan pohjan esimerkiksi vertailulle muiden uutismedioiden käytäntöihin ja antaa hyvän laukaisualusta aiheen paljon syvällisemmälle tutkimukselle.

Lähteet

Helsingin Yliopisto, Yliopisto-lehti 2015. Kieli on ikkuna maailmaan. Luettavissa: <https://www2.helsinki.fi/fi/uutiset/kieli-kulttuuri/kieli-on-ikkuna-maailmaan> Luettu: 18.11.2021.

Jaakkola, M. 2019. Hyvä journalismi: käytännön opas kirjoittajalle. Kansanvalistusseura. Vantaa.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. Diskurssianalyysi: teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino. Tampere.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2019. Uusi kurssi kohti diskurssia. Vastapaino. Tampere.

Julkisen sanan neuvosta. Journalistin ohjeet. Luettavissa: https://www.jsn.fi/fi/journalistin_ohjeet/ Luettu: 25.11.2021.

Kehitysvammaliitto, Papunet 2022. Miten kommunikointi ja kieli kehittyvät. Luettavissa: <https://papunet.net/tietoa/miten-kommunikointi-ja-kieli-kehittyvat> Luettu: 9.5.2022.

Media Audit Finland 2021, Kansainvälinen mediatutkimus 2021. Luettavissa: <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2021/10/KMT-2021-lukijamaarat-liite.pdf> Luettu: 26.4.2022.

Media Audit Finland 2021, KMT 2021 tulokset julkistettu. Luettavissa: <https://mediaauditfinland.fi/2021/10/13/kmt-2021-tulokset-julkistettu/> Luettu: 26.4.2022.

Medium 2018. A Brief History of the LGBTQ initialism. Luettavissa: <https://medium.com/queer-history-for-the-people/a-brief-history-of-the-lgbtq-initialism-e89db1cf06e3> Luettu: 25.11.2021.

Mieli ry 2021, Tunteet suuntaavat ajatuksia ja toimintaa. Luettavissa: <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/tunteet-ja-tunnetaidot/tunteet-suuntaavat-ajatuksia-ja-toimintaa/> Luettu 25.11.2021.

Oikeusministeriö 2020, Tutkimustietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanteesta Suomessa. Luettavissa: https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/OM_policy_brief_5_web.pdf/aced140e-d940-b37b-a4ce-ad59cf92be1b/OM_policy_brief_5_web.pdf?t=1618904629224 Luettu: 7.5.2022.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa:

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_1.html Luettu: 18.11.2021

Seta 2021. Sateenkaarisanasto. Luettavissa: <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaari-sanasto/> Luettu: 24.11.2021.

Seta 2021, Sukupuolen moninaisuus ja kehon kirjo. Luettavissa: https://www.dropbox.com/s/iwyx054vp3qd17x/Sukupuolen_moninaisuus_2021.pdf?dl=0 Luettu: 26.11.2021.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022, Tasa-arvosanasto. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto#cisnormatiivisuus> Luettu: 26.4.2022

Uutismedian liitto. Journalismi: journalismi kertoo miten asiat ovat. Luettavissa: <https://www.uutismediat.fi/sanomalehtitieto/journalismi/> Luettu: 25.11.2021

Uutismedian liitto 2021. Juttutyypit. <https://juttutyypit.fi/juttutyypit/uutinen/> Luettu: 25.11.2021

Aineiston

Niemonen R. 12.1.2021. Yle. "Koulun rakenteet ovat jämähtäneet" – nuoret opettajat arvostelevat ikuista tyttö–poika-jakoa, myös opetussuunnitelma vaatii muutosta. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11706262>

Kokkonen T. 12.2.2021. Yle. Psykoterapeutti Jussi Nissinen on työskennellyt seksuaalivähemmistöjen ja yhdenvertaisuuden puolesta lähes puoli vuosisataa – "En ole koskaan pitänyt vahvoista "ismeistä" tai ideologioista". Luettavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2021/02/12/psykoterapeutti-jussi-nissinen-on-tyoskennellyt-seksuaalivahemmistojen-ja>

Veikkolainen S. 6.3.2021. Yle. Samuel on vanhoillislestadiolainen, naimisissa, neljän lapsen isä ja biseksuaali. Luettavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2021/03/06/samuel-on-vanhoillislestadiolainen-naimisissa-neljan-lapsen-isa-ja-biseksuaali>

Virranniemi G., Seppälä A., Mannonen N., Mikkola A, Vares V, Anttila M. 13.3.2021. Yle. Sukupuolettomat vaatteet ovat jo valtavirtaa, sanoo tutkija – nyt vapauteen pyrkii. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11825848>

Kirsi K. 14.3.2021. Yle. "Nyt mä lyön sua", uhkasi tuntematon mies Margarita Waronaa parkkipaikalla – transsukupuoliset elävät Suomessa väkivallan pelossa. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11834909>

Kajander R., Pitkäranta P., Jääskeläinen K. 7.4.2021. Yle. Kansalaisaloite translain uudistamisesta keräsi 50 000 kannattajaa vauhdilla – "Emme osanneet edes unelmoida, että saavuttaisimme tämän määrän näin nopeasti", aloitteentekijä iloitsee. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11873108>

Kuukkanen T., Santaharju T. 29.4.2021. Yle. Kansanedustaja Päivi Räsäselle syytteet kiihottamisesta kansanryhmää vastaan – vetoaa Raamattuun, katso video. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11907415>

Karppi T., STT, 2.7.2021. Yle. Sateenkaarilipusta on tullut "vapaata riistaa", jolla osa kiillottaa omaa ulkokuorta – Tiedätkö, milloin on syytä epäillä pinkkipesua? Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12002395>

Tekoniemi S. 2.7.2021. Yle. Sarjakuvataiteilija Liisa Seppälä antaa pride-näyttelyssä kymmenen käskyä kirkolle, sillä "kirkko valikoi Raamatusta oppeja kuin rusinoita pullasta". Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12006132>

Talasterä J. 3.7.2021. Yle. Vankila-museon uusi näyttely kertoo koruttomasti, kuinka Suomessa saattoi joutua homoseksuaalisuudesta kiven sisään vielä 50 vuotta sitten. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12006303>

Hiltunen V. 3.7.2021. Yle. Priden kampanjan kasvo skeittari Jarkko Poropudas arvostaa nuorten asennetta, jossa homotteluun puututaan: "Nyt mennään hienoon suuntaan". Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12003429>

Alapirtti S. 7.7.2021. Yle. Benjamin kertoi lavalla olevansa gay, eikä hän ole saanut mistään yhtä paljon palautetta – mutta miksi kaapista täytyy yhä erikseen tulla? Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12009867>

Virranniemi G. 13.7.2021. Yle. Tappouhkaus, puruvammoja, väkivaltaa - sukupuolivähemmistöt kohtaavat nyt aiempaa enemmän vihaa, tutkijan mukaan pelottelu voi olla suunnitelmallista. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12014928>

Koivistoinen V. 23.8.2021. Yle. Eheytyshoitojen kriminalisointia ajava kansalaisaloite etenee eduskunnan käsittelyyn. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12068861>

Mäki M. 31.8.2021. Yle. Sateenkaariväki ajaa oikeuksiaan kansalaisaloitteiden kautta, koska muut tiet ovat tukossa - jo kaksi aloitetta eduskuntaan. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12074990>

Virranniemi G., Lemke A., Peura E. 4.9.2021. Yle. Valokuvat vievät rodullistetun sateenkaarivähemmistön iholle - "Tuntuu että en kuulu mihinkään", sanoo Jay Jimeni, 21, joka elää vähemmistön vähemmistössä (kun kuuluu vähemmistön vähemmistöön). Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12075431>

Virranniemi G. 7.9.2021. Yle. Sateenkaarilippuja ja -suojateitä veivataan nyt kuntien hallinnoissa – asiantuntija: Kunnat linjaavat monin paikoin yhdenvertaisuudesta. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12088809>

Jalonen M. 23.9.2021. Yle. Betty Fvck on vietnamilainen maahanmuuttaja, tuleva tohtori ja kansainvälisesti tunnettu drag queen, jolle taide on poliittinen kannanotto. Luettavissa: <https://yle.fi/aihe/a/20-10001284>

Karttunen A. 1.10.2021. Yle. Suomen mestarijoukkueen kapteeni käytti sateenkaarinauhaa ottelussa – sai katsojalta ikävää palautetta: "Tällaiseen en ole ennen törmännyt". Luettavissa: <https://yle.fi/urheilu/3-12125160>

Ristmeri A. 2.10.2021. Yle. Moni homomies on turtunut kalukuvien virtaan, mutta Eino Nurmiston herätti metoo-liike – nyt hän haluaa kunnon käytöstavat homojen deittikulttuuriin. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12120132>

Hinkula E. 10.10.2021. Yle. Anti-gender-liike pyrkii heikentämään naisten sekä vähemmistöjen oikeuksia ja häiriköi sateenkaarijärjestöjä – Seta: "Valtaa ja rahaa vaikuttaa". Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12130484>

Rautio M. 7.11.2021. Yle. Sukupuolensa korjannut Aleksi Vesala: "Todistus lisääntymiskyvyttömyydestä oli äärimmäisen kivulias asia" – uudesta laista vaatimus aiotaan poistaa. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12171816>

Marttinen V. 9.11.2021. Yle. Translain uudistusta ajava kansalaisaloite etenee tällä viikolla eduskuntaan – mistä uudistuksessa on kysymys ja mikä prosessissa hiertää? Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12179704>

Liitteet

5.1.1 Liite 1. Tutkimuksen analysoidun aineiston Excel

Kyseisestä Excel-tilukosta löytyvät kaikki 23 uutisjuttua, joita tutkimuksessani huomioin sekä tutkimukseni numeraaliset tulokset.

Excel-tilukko:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/19HYr171YVOE9IurJtifJ-rMiBmmWp9z-d46KSFTfPjl/edit#gid=0>